

El llop esteparí i els seus fillastres

Des de fa tretze anys,
Nursulan Nazarbaiev
governa amb mà
de ferro el Kazakhstan,
un enorme estat
de l'Àsia Central ric
en primeres matèries.
Ara, però, un procés
per corrupció a
Nova York i acusacions
de falsificació fetes
des del seu propi partit
posen en una situació
complicada
tant l'autòcrata
com el seu clan.

Quan Sagipa Balieva vol demanar un te, prem discretament un botonet que hi ha sota el seu escriptori, i del vestíbul arriben uns esperits servils. Al seu luxós despatx de la capital, Astanà, hi ha tres mòbils col·locats al costat d'un globus terraquí: els últims models de Motorola (Estats Units), Siemens (Alemanya) i Samsung (Corea del Sud). Al televisor, sense so, s'emeten les notícies de la BBC. Aquesta dona amb rang ministerial porta un vestit de marca, negre i d'un disseny atrevit, i una joia daurada li brilla a l'escot. Però no està contenta i, sospirant profundament, afirma: "Tots aquests partits que s'enfronten, més de 700 candidats per a 77 escons... De debò és una bona idea?".

Una declaració sorprenent si tenim en compte que Balieva, de 46 anys, supervisa, des de fa vuit anys, les eleccions de la república del Kazakhstan com a presidenta de la comissió electoral central. De vegades, la premsa favorable al Govern l'anomena "Miss Democràcia".

L'última vegada que aquesta senyora va controlar les urnes va ser en les eleccions al nou parlament del passat setembre, i va donar la seva aprovació dient que havien estat "totalment correctes". "Del nostre sistema electrònic també podria aprendre Occident: els resultats es calculen en qüestió de minuts", explica. Queda clar que està més entusiasmada pels avenços tecnològics que per la participació del poble. També li sembla totalment correcte que el Govern, amb un xec en blanc, s'anuncii a tota pàgina

en alguns dels diaris més importants del món (de *Le Monde* al *Frankfurter Allgemeine*, passant per *The Wall Street Journal*) pagant centenars de milers de dòlars per desfer-se en elogis entre ells mateixos. "Kazakhstan, a més de petroli, gas i minerals, té una nova riquesa: la democràcia", diu als diaris. "Més de 900 observadors internacionals van ser testimonis directes de la transparència."

Els observadors electorals que esmenten, de l'Organització de Seguretat i Cooperació Europea, van protestar enèrgicament per aquest anunci: van fer constar en acta precisament el contrari del que afirma, és a dir, que van observar un nombre considerable d'irregularitats en les eleccions parlamentàries al Kazakhstan. "Au, va! El nostre president també va dir que tot havia anat bé. No s'ha de prendre tan seriosament la gent de l'OSCE", opina Balieva. "Aquests sempre van buscant tres peus al gat."

La directora del procés electoral pot permetre que es tergiversin fets davant la comunitat internacional? Pot fer creure el que vulgui al seu propi poble? O potser és que ha complert amb la seva feina?

Ara és quan Miss Democràcia perd la paciència. "Són mals perdedors, aquests crítics", diu amb la cara totalment vermella. "Ja poden quedar-se amb el meu càrrec. El meu marit és un empresari ric, jo tinc formació jurídica i en qualsevol altre lloc puc fer més diners que en un càrrec públic". Amb prou feines recupera les formes: "La premsa ha dit que sóc llesta, modesta i bonica, i jo sóc una fi-

lla del poble”, diu Balieva. S'eixuga teatralment una llàgrima de la cua de l'ull, amb una autocompassió que la fa semblar una versió d'Imelda Marcos a l'Àsia Central. “Però potser no m'hauria de preocupar ni de sacrificar tant per la gent senzilla, potser hauria d'obrir un saló de bellesa per als rics.”

Resultats soviètics. Les darreres eleccions al Mazhilis (el Parlament) es van celebrar el passat 19 de setembre. Novament, els resultats van ser soviètics: el president Nursulan Nazarbàiev, de 64 anys, antic cap del Partit Comunista regional i membre del Politburó soviètic fins el 1991, va obtenir, amb el seu partit Otan (“pàtria”), uns resultats oficials del 60,6% dels vots. El partit moderat de l'oposició, Ak Skhol (“Camí Clar”), va obtenir-ne el 12%. Després, la “competència” del cap d'estat vingué de la seva pròpia família: el nou partit Assar (“Tots Junts”), de la filla del president i tsarina mediàtica Dariga Nasarbaieva, amb un 11,3%. Amb 67 mandats directes, els partits del Govern acaparen un nombre d'escons tan gran que disposen d'una impressionant majoria de tres quarts, tot i que l'oposició s'esperava, segons les seves enquestes, un suport proper al 40%. Tant l'OSCE com l'oposició es queixen de l'existència de votacions múltiples, coaccions i “avaries” dels ordinadors.

El Govern podria estar ben tranquil amb aquestes protestes, si no fos perquè en les seves files també hi ha qui llença pedres a la seva teulada. Xarmakhan Tuiakbai, de 61 anys, fins ara president del Parlament i íntim de Nazarbàiev, va declarar sorprenentment que les eleccions havien estat una “farsa” i que dimetia de tots els seus càrrecs polítics. Aquesta no és una deserció qualsevol: Tuiakbai era el cap de llista del partit del Govern i el número tres de la jerarquia del poder.

“Tots els meus amics m'han parlat de falsificacions escandaloses. Ja no puc viure amb aquesta mentida electoral”, diu aquest polític canós i angulós a la primera entrevista concedida a *Der Spiegel* després d'aquest impressionant canvi de jaqueta. Tuiakbai és l'antítesi de l'ambigua directora electoral: sense

El president del Kazakhstan, Nursulan Nazarbàiev, passa força desapercbut al panorama internacional, però la manera com governa el seu país obre molts dubtes.

glamour, amb vestits de tall soviètic i rostre de camperol rude i solcat d'arrugues. En l'austeritat del seu despatx d'Astanà sembla que només vulgui demostrar humilitat (o que estigui boig per mudar-se). No té cap dubte que les ordres de falsificació “venien de l'oficina del president”, afirma.

Tuiakbai sap que es mou en un terreny minat, i, després d'haver estat durant dècades al centre del poder, manté totes les opcions obertes. “No m'he canviat de

bàndol –diu l'astut polític–, però tampoc no vull descartar una candidatura a la presidència com a oposició per l'any 2006.” Després, mentre apaga el llum del despatx i examina detalladament la façana, afegeix tètricament: “Si fins aleshores no he tingut cap accident...”.

Un estat curiós. El Kazakhstan és un país que surt de la gran fallida de la Unió Soviètica, amb una superfície més gran que la de tota la zona euro, però

amb menys habitants que els Països Baixos. Un estat amb una situació estratègica que desperta desitjos i temors: 6.846 quilòmetres de frontera només amb Rússia; fronteres amb la Xina i amb dos estats amenaçats pel terrorisme islamista (encara que tinguin bases militars dels Estats Units): Kirguizistan i Uzbekistan. Un important tros del gran pastís de l'Àsia Central, i en el punt de mira de totes les potències, des de París a Pequín i des de Washington a Moscou, ja que resulta fonamental per a assegurar-se les primeres matèries vitals: el gran pòquer d'oleoductes i gasoductes.

El Kazakhstan gaudeix d'unes condicions econòmiques envejables. Sota el seu extens desert hi ha carbó i ferro, plom, titani i or. Però, sobretot, al voltant del mar Caspi i de les seves aigües hi ha immenses quantitats de petroli i de gas natural. Kazakhstan vol convertir-se en pocs anys en un dels deu primers països productors i, segons la seva optimista planificació, fins i tot en un dels cinc principals exportadors de petroli cap al 2015.

Els experts internacionals consideren que té un sistema financer progressista. El banc comercial més important del Kazakhstan, el Kazkommertsbank, finança les fàbriques d'acer de Sibèria. El país ha pagat els deutes al fons de compensació internacional vuit anys abans del previst. Els ingressos pressupostaris són superiors a les despeses gràcies als alts preus de les primeres matèries. Per tercer any consecutiu, el creixement de l'economia real serà de més del 9% el 2005: tot un rècord. Els inversors internacionals s'apilen al país del futur de l'Àsia Central. El 6,7% del petroli en cru que arriba a Alemanya ve del Kazakhstan, i el percentatge podria ser notablement més gran ben aviat. Berlín fa la pilota a Nazarbaïev, com demostra la visita oficial del canceller alemany aquest desembre com a resposta al viatge del president kazakh a l'abril.

Però, al mateix temps, el Kazakhstan també és inclòs a la llista dels estats més corruptes i cada vegada s'enfonsa més al fang. Segons l'índex elaborat per Transparency Internacional, es troba al lloc 122 entre els 145 països registrats, fins i tot darrere de repúbliques tan fa-

moses pels suborns com Zimbabwe o Uzbekistan.

Astanà. El projecte preferit del cap de l'estat i probablement la capital més moderna del món demostra que el Kazakhstan és un país admirable. I terrible.

Les primeres neus cauen sobre els bulevards, amplis i pràcticament buits. Ministeris immensos, torres gegantines, arcs ostentosos: així és com Albert Speer, l'arquitecte del nazisme, podria haver construït la seva "Germània", però al mig de l'estepa de l'Àsia Central. Fins al 1997 es deia Aqmola. Algunes construccions amb plaques soviètiques i datxes inclinades serveixen de record d'aquella petita ciutat el nom de la qual significava "tomba blanca". El president va decidir arrasar-la per construir-hi una nova capital ("Astanà") perquè aquesta zona està fora de l'abast dels terratrèmols i lluny de les fronteres del sud, amenaçades pels islamistes, però podria ser que ho hagués fet per complir el somni d'un megalòman, per crear alguna cosa digna de sortir als llibres d'història.

Es van construir preses al riu Ixim per a utilitzar-lo com a subministrament d'aigua; amb els préstecs es van col·locar noves peces de Lego al paisatge; es va construir una torre de 97 metres, al damunt de la qual hi ha una plataforma que serveix de mirador i un globus terraqüi il·luminat per una aurèola. Tothom pot posar la mà al motlle daurat de l'empremta del president, que ha regalat tot això al seu poble. Van ser els japonesos els qui van rebre l'encaixada d'or, ja que l'arquitecte Kisho Kurokawa i els seus col·legues es van fer càrrec de la planificació. Però van haver de reconèixer que una empresa saudita que aconseguia acords milionaris els desbarataria els projectes: el grup empresarial Bin Laden. Popularment es parla de "Kursk" i de "Titanic" per a anomenar les aberracions arquitectòniques més greus.

Astanà, amb només 400.000 habitants, és una ciutat de dues velocitats, és a dir, un símbol de tot el país molt ben trobat. D'una banda, població establerta des de fa temps, russos, kazakhs i d'origen alemany, que planten cols als seus hortets per a consum propi sense pensar en el

EFE

boom del petroli ni en avenços tecnològics. La personificació de la mentalitat antiga. D'altra banda, els elegants senyors dels ministeris, sempre amb el mòbil a la mà rebent les últimes notícies sobre el mercat de valors, els preus de les primeres matèries i els grans negocis: el nou Kazakhstan.

Kazakhgate. Els últims temps corren molts rumors per aquest Eldorado petrolífer: és probable que Nazarbaïev no pugui tornar a viatjar als Estats Units! S'han bloquejat els comptes dels principals dirigents kazakhs! El cap d'estat s'allunya d'Occident! Als bars d'Atyrau, caracteritzats per la imatge de texans amb botes de *cowboy*, hi ha molt de merder. Tothom parla de Kazakhgate.

És imminent un procés molt delicat. Després d'uns quants anys d'escaramusses legals, al gener s'iniciarà a Nova York un procés contra un amic de Nazarbaïev, James Giffen, de 63 anys, un

Recompte de les eleccions celebrades l'any 1999 al país. Dos del poder es feliciten per la rapidesa amb què s'obtenen els resultats, i en garanteixen la netedat, tot i que alguns observadors qüestionen el procés.

“assessor” de Califòrnia a qui es va acusar de subornar els principals polítics kazakhs amb 78 milions de dòlars, a més de iots de luxe i joies, en nom de les multinacionals petroleres occidentals: la “corrupció a l'estranger” és un delicte molt greu segons les lleis dels Estats Units. Dels comptes suïssos dels afectats només hi ha abreviatures, però l'organització pels drets humans Global Witness no té dubtes sobre a qui corresponen “KO-1” i “KO-2”: a l'anterior ministre del Petrol del Kazakhstan, Nurlan Balguimbaiev, i al president.

L'espavilat banquer Giffen, que durant aquest període va obtenir un passaport diplomàtic kazakh i que a mitjan dècada dels noranta havia estat l'eminència gris de Nazarbàiev i fins i tot va ser nomenat ministre, no ha desmentit els pagaments, però diu que va actuar amb el coneixement de la CIA, una afirmació que el tribunal de Nova York ha considerat tan creïble que ha demanat examinar els ex-

pedients del servei secret. Una condemna a Giffen amenaçaria també els receptors dels seus pagaments: bloqueig de comptes, prohibició d'entrada al país, proscripció internacional...

“Vist així, tindria sentit que Nazarbàiev intentés guanyar les eleccions costi el que costi i presentar-se com un amic estable d'Occident”, diu un expert en petroli a la ciutat portuària i petrolera de Gurjev. “Li desitgem sort, perquè aquí encara sortirà molt or negre i preveiem unes relacions estables.” Des de la seva torre d'acer torna a mirar el caos d'una ciutat emergent que creix sense mesura. Les velles cases de pescadors han desaparegut, i fins i tot el pròsper negoci del caviar està en recessió. Els estrangers que hi viuen anomenen aquesta ciutat de 200.000 habitants “Houston del Caspi”.

Usakbai Karabalin, president de l'empresa estatal de petroli i de gas Kasmunaignas, no vol badar boca quan se li es-

menta el Kazakhgate. “Sense comentaris”, murmura. S'estima més parlar del “nostre fantàstic triumvirat: Tengis, Karatxaganak, Kaixagan”, els camps petrolífers i de gas més grans. Tengis és ara un “pot de mel”, però la gran mina d'or podria ser Kaixagan. Els jaciments a les profunditats del mar Caspi, actualment explotat per un consorci presidit per l'empresa italiana Eni, podrien ser uns dels deu més grans del món. Segons les opinions dels trenta anys promet 13.000 milions de barrils de petroli d'alta qualitat.

Karabalin pertany a la nova generació dels tecnòcrates kazakhs: homes que no coneixen cap ideologia, només negocis. Venen al millor postor i, com diu l'oposició, només si reben els lucratiu “acords addicionals”, però, sobretot, també determinen com i on es transportarà el petroli i el gas des del país.

El gran joc. En el pòquer de gasoductes i oleoductes, Pequín ha estat l'últim a donar el cop. Un conducte acabat la primavera passada portarà petroli del Kazakhstan a l'oest de la Xina la tardor de 2005. Els russos continuen tenint el conducte que va fins al port de Novorossiisk, al mar Negre. L'última novetat és la ruta impulsada pels Estats Units amb totes les seves forces: per la capital d'Azerbaidjan, Bakú, cap a Geòrgia i fins el port mediterrani de Ceyhan, a Turquia. La instal·lació del conducte costarà 3.000 milions de dòlars, se n'encarrega BP i ha d'estar acabada l'any vinent. Després d'un llarg període de dubtes, el Kazakhstan també li ha donat la benedicció. “Sí, enviarem uns grans tancs amb el nostre oli a Bakú, i des d'allà alimentarem el nou conducte”, explica Karabalin.

No ha cedit Nazarbàiev davant l'enorme pressió de Washington per aconseguir assestar un bon cop a l'Iran, el seu soci comercial del sud? El president kazakh espera que amb aquest tracte s'anul·li el procés judicial de Nova York? “Actualment els negocis amb l'Iran no gaudeixen de prioritat”, diu fredament el cap del petroli del Kazakhstan. Al damunt de la taula hi ha el diari *Kazakhstanskaya Pravda*, que publica una carta signada per 83 membres del Congrés

La riquesa en primeres matèries del Kazakhstan és enorme. El gas i el petroli que subministren a països com la Xina i, també, als Estats Units, el converteixen en un país molt atractiu per mantenir-hi relacions.

dels Estats Units on expressen el seu "gran agraïment" per "la contribució i les víctimes a l'Iraq". El Kazakhstan és membre de la coalició de George W. Bush i va enviar a l'Iraq un petit contingent per contribuir al "procés d'estabilització". En la lluita contra el terrorisme, Nazarbaïev va cedir el seu espai aeri durant la guerra de l'Afganistan, tot i que ja havien demostrat que podien actuar de manera diferent: per a disgust de Washington, van aportar avions militars al "malvat estat" de Corea del Nord.

Segons el periodista Sergei Duvanov, de 51 anys, és irrellevant si el president juga hàbilment els seus atots al "gran joc" de l'Àsia Central.

Duvanov és al seu despatx d'Almaty, atapeït de llibres. Porta una camisa vella i texans desgastats, però no li fa res, ell és un intrèpid lluitador disposat fins i tot al sacrifici personal. Amb els documents que li han arribat ha posat en marxa el Kazakhgate, i per això li han parat, com ell diu, "una trampa brutal". Una jove va declarar que l'havia violada i un veí intimidat va aparèixer com a testimoni. Al gener de 2003, Duvanov va ser condemnat a tres anys i mig de presó, dels quals va complir 18 mesos. "Ara sé

que aquella jove és una prostituta i que gent de molt amunt la van obligar a fer aquella declaració", diu el periodista. Duvanov no veu possibilitats que el procés es torni a obrir: "Aquesta senyora no sobreviuria si ara revelés la veritat."

El periodista intenta canviar el món dels kazakhs amb els seus textos i almenys hi ha dos diaris de l'oposició que s'arrisquen a publicar-los. Normalment publica les seves històries a Internet, on troba valents companys de lluita.

Ja fa temps que al Kazakhstan no es pensa amb la gris uniformitat soviètica. L'antiga capital del país, Almaty, "ciutat de les pomes", n'és el millor exemple. L'occidentalització que han portat bars com el Mad Murphy's, clubs nocturns com el Cuba o restaurants com el Swäbisches Häuschen ("caseta sueva") o el Venezia pot ser superficial, els cibercafès encara són escassos, els diversos contactes amb l'exterior dels joves kazakhs no han passat sense haver deixat la seva empremta. "La successió dinàstica que Nazarbaïev havia planejat ja ha fracassat", diu el líder de l'oposició del partit Ak Skhol, Altinbek Sarsenbajuli, que té 42 anys. "La filla del president, que va estudiar per a ser cantant d'òpe-

ra, ja pot sortir als seus cinc canals de televisió fent campanya a favor seu i cantant àries o èxits musicals, que el poble no la vol."

Per part de l'oposició moderada es poden presentar com a candidats a les eleccions presidencials de 2006 tant Sarsenbajuli com el president del Parlament "converts", Tuiakbai. La gent somnia una transició tranquil·la, sense manifestacions sagnants, però també vol que no retirin la immunitat contra qualsevol tipus de procés penal que el Parlament va atorgar a Nazarbaïev l'any 2000. Els fonaments de la societat de clans garanteixen que un canvi de poder no alteraria gaire les coses.

"La democràcia occidental no ens arribarà d'un dia per l'altre", diu Sarsenbajuli, "però podem reduir notablement la corrupció. No pot ser que, documentat amb estadístiques econòmiques, el nostre soci principal en les exportacions siguin les Bermudes i que surtin milers de milions cap al Carib. Què tenen per oferir-nos, a part de bancs discrets?"

Erich Follath

© Der Spiegel

Traducció: David Egea